

Lesné biotopy európskeho významu na Slovensku

Cieľom tejto brožúrky je priblížiť Vám rozmanitosť lesných biotopov chránených v rámci celoeurópskej sústavy Natura 2000 na Slovensku. Možno sa Vám niektoré z nich budú zdať všedné, nie vzácne. Nie je to náhoda, veď Slovensko je krajinou mnohých prírodných vzácností, ktoré už viaceré štáty Európy stratili. Veríme, že aj Vaším pričinením sa budú môcť na krásu lesných biotopov Slovenska kochať aj nasledujúce generácie.

Význam a funkcie lesov

Lesy predstavujú jednu z najvýznamnejších prírodných zložiek životného prostredia. Ich význam spočíva najmä v produkcii kyslíka, regulácii obehu vody v prírode, ochrane zdrojov pitnej vody, tlmení žiarenia, zachytávaní prachu a iných nečistôt. Lesy vytvárajú prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov, sú významným krajinným prvkom, ako aj zdrojom obnoviteľnej suroviny – dreva.

Lesné ekosystémy pokrývajú 30% súše na Zemi. V rámci Európskej únie pokrývajú približne 147 miliónov hektárov, čo predstavuje 34,4% jej rozlohy. Na Slovensku registrujeme približne 2 milióny hektárov lesa, čo predstavuje 40% výmery územia.

Vývoj európskych lesov vo veľkej miere ovplyvňovali zaľadnenia a následné klimatické zmeny. Klíma má vplyv na rozvrstvenie lesov. Na Slovensku sa prejavuje predovšetkým výšková stupňovitosť, ktorá je charakteristická pre Karpaty. Rozmanitosť lesov je závislá aj od geologického podložia a pôdnych typov, vďaka čomu

sú lesy Západných Karpát veľmi rôznorodé, s relatívne vysokou biodiverzitou.

Charakter lesov formovali aj rôzne narušenia (disturbancie), či už prírodné (lavi-

Biodiverzita – pestrosť druhov a spoločenských.

Mŕtve drevo poskytuje úkryt pre mnohé živé organizmy
foto: J. Vysoký

ny, záplavy, veterné smršte, premnoženia hmyzu), alebo spôsobené ľudskou činnosťou. Rozhodujúcim faktorom je dĺžka, rozsah a intenzita ich trvania. Najvýraznejšie negatívne zásahy v lesoch zapríčinil rozmach baníctva a valašníctva v stredoveku. Po tomto živelnom využívaní lesov došlo k založeniu systematického lesníctva a k uplatňovaniu prvých opatrení ochrany lesov.

Každý zásah do lesov spôsobuje odchýlku od jeho prirodzeného stavu. Rozdielna intenzita zásahov a dĺžka ich pôsobenia určuje stupeň prirodzenosti lesov. Lesy bez akýchkoľvek ľudských zásahov sa označujú ako **lesy prírodné**. Na Slo-

Agátový porast, foto: P. Polák

a vytvára vhodné podmienky pre prirodzenú obnovu lesa,

vensku sa nenachádzajú, ale do tejto kategórie patria pralesy, kde v minulosti boli zaznamenané nepatrné narušenia človekom alebo sa predpokladajú len minimálne zásahy. Na Slovensku je približne 70 fragmentov týchto lesov s výmerou asi 20 000 ha. Lesy s výraznejšími zásahmi človeka sú **poloprírodné (prirodzené lesy)**. Drevinové zloženie a štruktúra týchto lesov je podobná alebo len málo odlišná od pôvodných lesov. Do tejto kategórie patrí väčšina našich lesov. Poslednou kategóriou sú **výrazne zmenené lesy** (plantáže, kultúry), napríklad topoľové plantáže, agátiny a smrekové monokultúry.

Približne 2/3 našich lesov považujeme za lesy prírodné a prirodzené.

Lesy a Natura 2000

Cieľom vytvorenia sústavy chránených území Natura 2000 je ochrana biodiverzity prostredníctvom zachovania alebo zlepšenia stavu populácií vybraných druhov rastlín, živočíchov a biotopov. V lesoch je dôležitá rozmanitosť biotopov a ochrana vhodného prostredia pre zachovanie typických lesných druhov. Z 31 typov lesných biotopov vyskytujúcich sa na Slovensku je až 24 európsky významných.

Lesy sú ťažiskovým biotopom pre mnohé európsky významné druhy, napr. veľké šelmy, chrobáky, netopiere, z vtákov ďatľovce, sovy, hlucháne, ale aj rastliny, z ktorých niektoré sú endemity, napríklad lykovec muránsky či poniklec slovenský. Zo živočíchov je endemitom fúzač karpatský.

Tvrď luh na Záhorskej nížine, foto: D. Valachovič

Z európskeho hľadiska majú nesmierny význam karpatské bukové lesy aj napriek tomu, že na Slovensku sú najrozšírenejšie. V takej prirodzenosti, rozsahu a charaktere sa zachovali len v Karpatoch. V európskom kontexte sú zaujímavé aj biotopy vyskytujúce sa na okraji svojho areálu alebo v špecifických podmienkach prostredia, ako sú u nás teplomilné submediteránne dubové lesy na severnom okraji svojho rozšírenia alebo reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy.

Hlavné skupiny lesných typov biotopov

Lužné lesy

Sú viazané na zaplavované územia riek a potokov. **Vrbovo-topoľový nížinný lužný les** je periodicky zaplavovaný a obohatovaný o živiny. Drevo hlavných druhov – topoľov a vrb je mäkké, preto sa nazýva aj mäkký luh.

Dubovo-brestovo-jaseňový nížinný lužný les – tvrdý luh sa zvyčajne vyskytuje na riečnych terasách s nižšou periodicitou a dĺžkou záplav. Tieto lesy sú viaza-

né k dolným nížinným tokom a sú ovplyvňované záplavami a hladinou podzemnej vody. Na stredných tokoch rastú **jaseňovo-jelšové podhorské lesy** s dominantnou jelšou lepkavou. K záplavám dochádza len zriedka a trvajú krátko. V horských oblastiach ich nahrádzajú **horské jelšové lesy** s jelšou sivou. Lužné lesy sú významné z európskeho hľadiska.

Dubovo-hrabové lesy

V pahorkatinách a na vrcholoch riečnych terás nížin sa vyvinuli dubovo-hra-

Dubiny pri Levoči – jeden z posledných zachovaných výskytov dubovo-hrabových lesov lipových, foto: archív S-NP Slovenský raj

Biotop je miesto prirodzeného výskytu (životný priestor) určitého druhu rastliny alebo živočícha, ich populácie, prípadne spoločenstva. Biotopmi sú napríklad vodné toky, neprístupné jaskynné útvary, bukové lesy, lúky a pod.

Endemit – rastlina, alebo živočích, ktoré sa vyvinuli v špecifických podmienkach na určitom malom území a nikde inde na svete sa už prirodzene nevyskytujú.

bové lesy. Najrozšírenejšími sú **dubovo-hrabové lesy karpatské**, ktoré tvoria takmer súvislý pás na okraji Západných Karpát, na Slovensku od Bielych Karpát až po Vihorlat. Dominantnými drevinami sú dub zimný a hrab. Bylinný podrast má trávovitý vzhľad, v ktorom sa striedajú ostrica chlpatá, mednička jednokvetá a lipnica hájna. Tieto lesy sú významné z národného hľadiska. Na riečnych terasách panónskej nížiny a v pahorkatinách v kontakte s panónskou nížinou sa vyskytujú **dubovo-hrabové lesy panónske**. Okrem duba zimného tu rastie aj dub letný a dub cerový. Z bylín tu nájdeme napr. suchokvet ročný, jarvu ročnú, viku kašubskú a iné. Tieto lesy patria k európsky významným biotopom. V kotlinách severného Slovenska sa kedysi hojne vyskytovali **dubovo-hrabové lesy lipové**. V súčasnosti sa zachovalo len niekoľko narušených zvyškov v Hornádskej kotline. Okrem duba zimného a hraba

tu rastie aj lipa malolistá, občas smrek a borovica lesná, ktoré nahrádzajú buk. Biotopom európskeho významu sú subtypy bez prirodzeného zastúpenia smreka.

Dubové a zmiešané dubové lesy

Na najteplejšie oblasti panónskej oblasti a predhoria Západných Karpát sa viaže rozmanitá skupina dubových a zmiešaných dubových lesov. K druhovo najbohatším patria **teplomilné submediteránne dubové lesy**, ktoré sa viažu na suché, výslnné a strmé južné svahy nižších polôh vápencových a vulkanických pohorí, ako sú napríklad Slovenský kras, Burda, Považský Inovec a Krupinská planina. Charakteristický vzhľad týmto biotopom dodávajú rozvoľnené porasty nízkych pokrútených dubov plstnatých s inými dubmi, drieňom obyčajným alebo čerešňou mahalebkou. Vyskytujú sa tu aj niektoré vzácnejšie druhy rastlín, ako poniklec veľkokvetý alebo modruška pošvatá. Na najúrodnejšie pôdy nížin – černoze a hnedozeme sa viažu vzácné **teplomilné ponticko-panónske dubové lesy na spraši a piesku**. V stromovom poschodí prevláda dub letný, z ostatných dubov predovšetkým

dub cerový a vzácné aj dub jadranský, ktoré sú sprevádzané javorom poľným a tatárskym. Medzi najzachovalejšie lesy tohto typu patrí Martinský les pri Senci a NPR Dubník pri Šintave. Biotop je vážne ohrozený inváznymi drevinami. **Dubové nátržníkové lesy** sa vyskytujú na úpätí pohorí v kontakte s kotlinami. Z dubov prevláda dub letný, ktorý je sprevádzaný brezou previsnutou, topoľom osikovým a krušinou jelšovou. Pre bylinné poschodie je charakteristický nátržník biely, prípadne

Dubovo-cerový les v južnej časti Štiavnických vrchov, foto: P. Polák

bezkoleneč trstovníkovitý. Zachovalé zvyšky týchto lesov môžeme nájsť na okrajoch

Lipovo-javorový sutinný les v Štiavnických vrchoch, foto: P. Polák

Plešivskej, Košickej a Zvolenskej kotliny.

Dubovo-cerové lesy rastú na suchších pôdach obohatených o živiny. Charakteristickou drevinou je dub cerový. Najzachovalejšie lesy tohto typu sú v Cerovej vrchovine. **Suchomilné a kyslomilné dubové lesy** sú tvorené dubmi z okruhu duba zimného. Bylinné poschodie je chudobné, rastú tu druhy znášajúce zakyslenie, ako je vres obyčajný, chlpaňa hájna, kručinka chlpatá spolu s machmi a lišajníkmi. Pekné porasty môžeme nájsť na kremencoch Tribeča alebo v Malých Karpatoch. Na podmäčianých zníženinách pieskov Záhorskej nížiny rastú **vlhkomilné a kyslomilné brezovo-dubové lesy**.

Prioritné biotopy – biotopy ohrozené vymiznutím, ktorých ochrana si v rámci EÚ vyžaduje zvýšenú pozornosť.

Invázne druhy – nepôvodné druhy, ktoré sa samovoľne šíria a vytlačujú pôvodné druhy z ich prirodzených biotopov a znižujú biologickú rozmanitosť.

Vstromovom poschodí prevládajú dub letný s brezami, topoľom osikovým a čiastočne aj borovicou lesnou, v bylinnom poschodí bezkolenec trstovníkovitý, ktorý tu rastie spolu s papraďorastami (papradník močiarny, praslička zimná).

Najzachovalejšie zvyšky týchto lesov môžeme nájsť napr. v NPR Zelienka

a NPR Rudava.

Kyslomilné dubové lesy sú národným aj európskym významným typom biotopu, ostatné sú biotopy európskeho významu.

Lipovo-javorové sutinné lesy

Oblasť Západných Karpát na Slovensku je bohatá na strmé skalné zrázy, úzke doliny, rokliny, úžľabiny a hrebienky a práve na takýchto stanovištiach sa vyskytuje prioritný európsky významný biotop **lipovo-javorových sutinných lesov**. Lesy sú charakteristické vysokým obsahom skál rôznych veľkostí a prevzdušnenej pôdy bohatej na živiny. Vyskytujú sa od pahorkatín až takmer po hornú hranicu lesa. Tieto lesy majú pomerne rôznorodý charakter v závislosti od nadmorskej

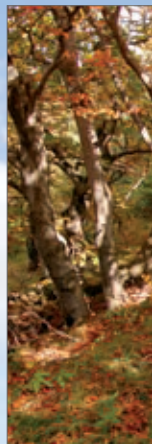
výšky a okolitých lesných porastov. V najnižších polohách prevládajú lipy, vyššie sú dominantné jasene a v najvyšších polohách javory. Druhovo sú veľmi pestré, pretože sa v nich vyskytujú všetky spomínané dreviny, ako aj dreviny okolitých lesných porastov, pretože málokedy tvoria súvislejšie lesné komplexy.

Bukové a zmiešané bukové lesy

Interiér bukového lesa v NPR Kyjov,
foto: J. Vysoký

Bukové lesy sú na Slovensku najrozšírenejšie. Výškovo nadväzujú na dubovo-hrabové lesy a vo vyšších polohách ich nahrádzajú smrečiny. Najrozšírenejšími sú **bukové a bukovo-jedľové kvetnaté lesy**. Vyskytujú sa na živných pôdach stredných výškových polôh. V nižších polohách sa pridáva dub zimný, vyššie jedľa biela spolu so smrekom obyčajným. Typickými druhmi bylinného podrastu sú marinka voňavá a zubačka cibul'konosná. V niektorých pohoriach sa zachovali aj časti prírodných lesov – pralesov (Dobročský, Badínsky, Kyjovský, Stučica, Rožok a iné). Sú to unikátne lesné komplexy významné nielen z hľadiska ochrany biodiverzity, ale aj na vedecký výskum či turizmus. Na kyslých chudobných stanovištiach sa vyformovali **kyslomilné bukové lesy**. Stromové poschodie je tvorené bukom lesným, vo vyšších polohách prístupuje smrek obyčajný. Podrastu dominuje smlz chlpkatý, chlpaňa hájna, ale aj brusnica čučoriedková. Zachovalé kyslomilné bukové lesy nájdeme napríklad v pohorí Vtáčnik alebo vo Volovských vrchoch. **Vápnomilné bukové lesy** sa vyvinuli na vápnitých podkladoch. V zachovalých porastoch okrem buka a jedle môžeme nájsť aj pomerne vzácny tis obyčajný. V strednej Európe sú najrozsiahléjšie

Vápnomilné bukové lesy, foto: D. Baláž

a najzachovalejšie prirodzené porasty s tisom práve na Slovensku s centrom výskytu vo Veľkej Fatre. V bylinnom podraсте je typickým druhom ostrica biela, vyskytujú sa tu aj vzácnejšie druhy, ako prilbovka červená, črievičník papučkový, cyklámen fatranský a ďalšie. Vo vyšších polohách na balvanitých humózných pôdach skalných hrebienkov a strmých svahov sa vyskytujú porasty **javorovo-bukových horských lesov**. Okrem buka lesného tu rastie aj javor horský. Na extrémnych stanovištiach majú obmedzený vzrast. V podraسته dominujú vysoké byliny, ako mačucha cesnačkovitá a paprade. Najzachov-

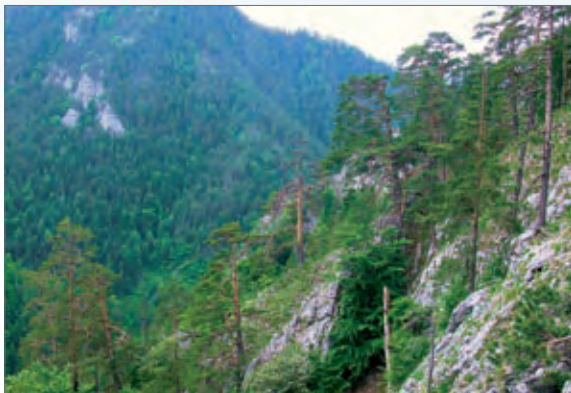
valejšie porasty týchto lesov sa vyskytujú vo Vihorlate, Bukovských vrchoch, Čergove a vo Veľkej Fatre.

Bukové lesy sú zaradené medzi európsky významné biotopy.

Suchomilné borovicové a borovicové zmiešané lesy

Borovica je mimoriadne životaschopný druh dreviny, ktorá dokáže existovať v rôznych extrémnych podmienkach, akými sú skaly, piesky alebo aj zamokrené rašeliniskové pôdy. V dávnej minulosti patrili borovicové porasty k najrozšírenejším na Slovensku. Borovicu postupne vytlačili ostatné dreviny, ktoré boli konkurenčne silnejšie, a preto sa borovicové porasty vyskytujú už len tam, kde iné druhy nedokážu existovať.

Borovicové a dubovo-borovicové lesy

Reliktné vápencové boriny v Slovenskom raji, foto: ŠOP SR

na pieskoch sú charakteristické pre Záhorie, kde rastú na vrcholoch bývalých pieskových dún. Na exponovaných vápencových skalách sa vyskytujú **reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy**. Reliktné sa nazývajú preto, lebo po poslednom ústupe zaľadnenia boli vytlačené bukovými a smrekovými lesmi do extrémnych polôh vápencových skál, kde zostali ich zvyšky (relikty). Zvyčajne rastú rozvoľnene a upúta ich bohatý rôznorodý podrast s množstvom vzácných, reliktných a endemických druhov, ako napr. lykovec muránsky, poniklec slovenský alebo klinček lesklý. Najkrajšie ukážky týchto lesov môžeme nájsť vo Veľkej Fatre, Slovenskom raji, Strážovských vrchoch, Malej Fatre, Choči a severnej časti Nízkych Tatier. **Lesostepné borovicové lesy** sa vyskytujú na výslnných svahoch okrajov vnútrokarpatských kotlín.

V stromovom poschodí dominuje borovica lesná s dubom zimným. Lesy sú rozvoľnené so stepným charakterom podrastu s prevládajúcou mrvicou peristou.

Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy patria medzi biotopy európskeho významu, ostatné sú biotopmi národného významu.

Rašeliniskové lesy

Na podmáčaných miestach nasýtených podzemnou vodou existujú vhodné podmienky na tvorbu rašeliny, na ktorej sa vytvorili aj lesné biotopy. Podľa prevládajúcej dreviny sú to **rašeliniskové brezové lesíky** s brezou bielou a krušinou jelšovou, ktoré sa zachovali len v malých zvyškoch. Predovšetkým na Orave a predhorí Tatier môžeme nájsť najkrajšie **rašeliniskové lesy borovicové** s rojovníkom močiarnym, kľukvou močiarnou a inými druhmi. Okrem borovice lesnej tu rastie aj špecifická borovica horská – kosodrevina. Plošne najrozsiahlejšie sú **rašeliniskové smrekové lesy**, ktoré sú najrozšírenejšie v predhorí Tatier a na Orave. Tieto lesy sú zaradené medzi európsky významné biotopy.

Rašeliniskové breziny z podhoria Vysokých Tatier, foto: D. Dítě

V nížinných alebo v nižšie položených oblastiach na podmáčaných zniženinách alebo v prameniskách sa vyskytujú **slatinné jelšové lesy**. Z drevín prevláda jelša lepkavá. Najzachovalejšie a najkrajšie porasty sa zachovali na Záhorí a v NPR Šúr. Slatinné jelšiny sú biotopom národného významu.

Jedľové a jedľovo-smrekové lesy

Nachádzame ich najmä v oblastiach, kde v dôsledku nepriaznivých klimatických podmienok nerastie buk (Tatry, Spišská

Magura, severovýchodná časť Nízkych Tatier). V stromovom poschodí dominuje jedľa biela, v podraсте rastie pestrá zmes druhov, z ktorých prevláda napr. papradka samičia alebo kyslička obyčajná. Vzhľadom k priaznivým produkčným možnostiam týchto lesov a ich relatívne priaznivej dostupnosti sú tieto lesy značne poškodené lesohospodárskou činnosťou minulých období a mnohé z nich boli premenené na monokultúry smreka alebo na lúky a pasienky. Patria k biotopom národného významu.

Horská smrečina v Slovenskom raji, foto: S-NP Slovenský raj

Smrekové a zmiešané smrekové lesy

Smrečiny sú najvyššie položené lesy v Karpatoch. Vyskytujú sa pod hornou hranicou lesa. Lesy so smrekom obyčajným v nižších polohách sú zvyčajne umelo založené, a preto nepatria do tejto skupiny. Plošne najrozšírenejšími sú **smrekové lesy čučoriedkové**, ktoré lemujú hornú hranicu lesa horských masív vnútorných Západných Karpát. Okrem smreka, ktorý je v týchto miestach dominantným druhom, tu hojnejšie rastie aj jarabina vtáčia. Vzhľadom k nadmorskej výške a vlastnostiam pôd je bylinný porast druhovo chudobný, tvorený prevažne brusnicou čučoriedkovou a smlzom chĺpkatým. Na miestach, kde sa vo vyšších polohách hromadí humóznejšia

pôda, sa môžeme stretnúť so **smrekovými lesmi vysokobylinnými**. V týchto lesoch okrem smreka a jarabiny rastie aj javor horský. Bylinnému porastu dominujú paprade a vysoké byliny, ako napr. mačucha cesnačkovitá. Najčastejšie sa vyskytujú vo vápencových pohoriach. Na zamokrených nepriepustných glejových pôdach, kde nedochádza k tvorbe rašeliny, rastú **podmáčané smrekové lesy**. Okrem smreka v nich môžeme nájsť aj jelšu sivú alebo borovicu lesnú. Najrozšírenejšie sú v predhorí Tatier, ale nájsť ich môžeme aj v iných pohoriach vnútorných Západných Karpát. Na hornej hranici Tatier, predovšetkým vo Vysokých Tatrách, sa zachovali zvyšky **smrekovcovo-limbových lesov**. Charakteristickým druhom je borovica limbová. Sprevedzána je smrekovcom opadavým a borovicou horskou – kosodrevinou.

Panónske topoľové lesy s borievkou

Na vápnných pieskoch Čenkova pri Štúrove rastú **panónske topoľové lesy s borievkou**. Sú to rozvoľnené porasty s topoľom bielym alebo čiernym s kríkmi borievky obyčajnej a dráčom obyčajným. Ich vznik je podmienený bývalou pastvou. Podrast má stepný charakter s výskytom viacerých vzácnych druhov, ako napr. chvojník dvojklasý. Patrí k európsky významným biotopom.

Ohrozenia lesných biotopov

Z celosvetového hľadiska sa výmera lesov znižuje najmä odlesňovaním. V Európe výmera lesov naopak narastá, ale na druhej strane dochádza k zhoršovaniu ich kvality a stability, čo môže byť spôsobené prírodnými zmenami, napr.

Ohrozenie lesov spôsobené človekom

- nevhodné lesohospodárske zásahy (intenzívne lesné hospodárstvo, používanie chemických látok na ošetrovanie, zalesňovanie stanovištné nepôvodnými druhmi drevín, používanie nevhodných technológií a nevhodne zvolených obnovných prvkov, snahu o maximalizáciu využitia drevnej hmoty, skracovanie rubnej a obnovnej doby a pod.), ktoré zväčša narušujú kvalitu a stabilitu biotopov, spôsobujú ich fragmentáciu a oslabenie funkcií;

klimatickými, ale aj činnosťou človeka. Napriek tomu, že klimatické zmeny prebiehali aj v minulosti a lesy dokázali na tieto zmeny reagovať, v súčasnosti sú niektoré biotopy ohrozené v dôsledku rýchlosti tejto zmeny.

Starostlivosť o lesné typy biotopov

zaradených do sústavy chránených území Natura 2000 vychádza zo základného princípu, ktorým je ochrana druhov živočíchov, rastlín, ich spoločenstiev a biotopov. Ak v rámci hospo-

Smrekové monokultúry sú menej odolné voči vetru – rúbanisko po vetrovej kalamite v Slovenskom raji, foto: archív S-NP Slovenský raj

- výstavbu diaľnic, elektrovodov, produktovodov, športových a rekreačných areálov, priemyselných parkov a pod. a s tým súvisiace odlesňovanie a fragmentáciu biotopov;
- diaľkový prenos imisií, ktoré narušajú kvalitu, stabilitu biotopov a oslabenie ich funkcií (v súčasnosti dochádza k jeho znižovaniu);
- zásahy do vodného režimu lesov – odvodňovanie, meliorácie (v súčasnosti pomerne zriedkavé).

dárskeho alebo komerčného využívania lesov budú zvolené také postupy, ktorými sa udrží alebo dosiahne priaznivý stav biotopov, môžu hospodárske činnosti pokračovať bez zásadných zmien. V niektorých prípadoch môžu byť hospodárske aktivity obmedzené alebo naopak, práve aktívny spôsob hospodárenia môže viesť k uvedeným cieľom. V mimoriadne hodnotných územiach s vysokým stupňom prirodzenosti a s výskytom vzácnych alebo inak hodnotných druhov a biotopov je však potrebné vylúčiť akékoľvek aktivity.

Starostlivosť o lesné biotopy v územiach Natura 2000 je nevyhnutné zamerať na udržanie alebo zlepšenie ich stavu. Toto možno dosiahnuť formou **aktívneho prístupu** usmerňovania vývoja, kedy sa cieľenými zásahmi simuluje prírodný vývoj lesných biotopov tak, aby sme zlepšovali ich súčasný stav. Volíme ho zväčša tam, kde je prevažne stav biotopov narušený

Dutinové stromy poskytujú vhodné podmienky na hniezdenie mnohým lesným druhom vtákov, foto: P. Polák

Rámcové usmernenia starostlivosti o lesné biotopy v územiach Natura 2000

- nešíriť geograficky nepôvodné druhy drevín;
- pri výchove a obnove lesných porastov prednostne odstraňovať geograficky nepôvodné druhy drevín (napríklad agát biely, euroamerické topole, borovicu čiernu a iné, ale napr. aj smrek obyčajný v Krupinskej planine a pod.);
- do lesných porastov vnášať chýbajúce dreviny prirodzenej druhovej skladby;
- umelú obnovu lesných porastov používať len v nevyhnutných prípadoch; dôsledne využívať možnosti prirodzenej obnovy lesných porastov a s tým spojené jemnejšie spôsoby hospodárenia;
- uprednostňovať členitejšiu priestorovú výstavbu lesných porastov, ktorú možno doceliť pestrejšou prirodzenou druhovou skladbou, dlhšou obnovnou dobou a vhodnými výchovnými zásahmi;
- udržiavať a zlepšovať vekovú diferencovanosť lesov (t.j. veľké rovnovékové komplexy lesov postupnými zásahmi diferencovať na menšie celky rôznovekových lesov – táto zásada neplatí v prípade prirodzeného výskytu rovnovekových lesov);
- pri hospodárení v lesných porastoch dbať na prítomnosť mŕtveho dreva významného z hľadiska vývoja niektorých rastlinných a živočíšnych druhov, ale aj celého lesného ekosystému; jeho účasť v porastoch možno doceliť ponechaním niekoľkých dutinových stromov z prirodzenej druhovej skladby na dozretie a následne ponechať na mieste až do úplného rozpadu drevnej hmoty;
- výmladkové porasty (nízky les – vegetatívne pestovaný) treba prebudovávať na porasty vysokého tvaru lesa;
- pri obhospodarovaní lesných porastov používať jemnejšie spôsoby hospodárenia – nepoužívať ťažké, hlučné mechanizmy, využívať ekologicky neškodné rozložiteľné materiály a chemické látky;
- udržiavať a zachovávať mikrostanošitišťa iných biotopov v rámci lesa (čistinky, prameňská, slatiny, rašeliniská, vresoviská, brehy tokov, výstupy materskej horniny);
- zabráňovať prenikaniu inváznych druhov (dbať o posilnenie ekologickej stability brehových porastov, včas odstraňovať ohniská výskytu inváznych druhov);

a na udržanie alebo jeho zlepšenie sú potrebné ciele opatrenia. Takýto prístup možno zvoliť aj v prípadoch, keď intenzita hospodárskeho využívania lesa alebo plnenie iných funkcií lesov neohrozuje udržanie alebo zlepšenie stavu biotopov. Druhou formou je **pasívny prístup**, pri ktorom je vývoj lesných biotopov ponechaný bez zásahu človeka. Tento prístup je optimálne zvoliť v takých prípadoch, keď stav lesných biotopov je prevažne priaznivý a biotopy sú schopné vyvíjať sa bez zásahu človeka. Takýto prístup možno zvoliť aj v biotopoch, ktoré nie sú v optimálnom stave, ale svojím samovoľným vývojom sú schopné sa do takéhoto stavu dostať.

Použitá literatúra:

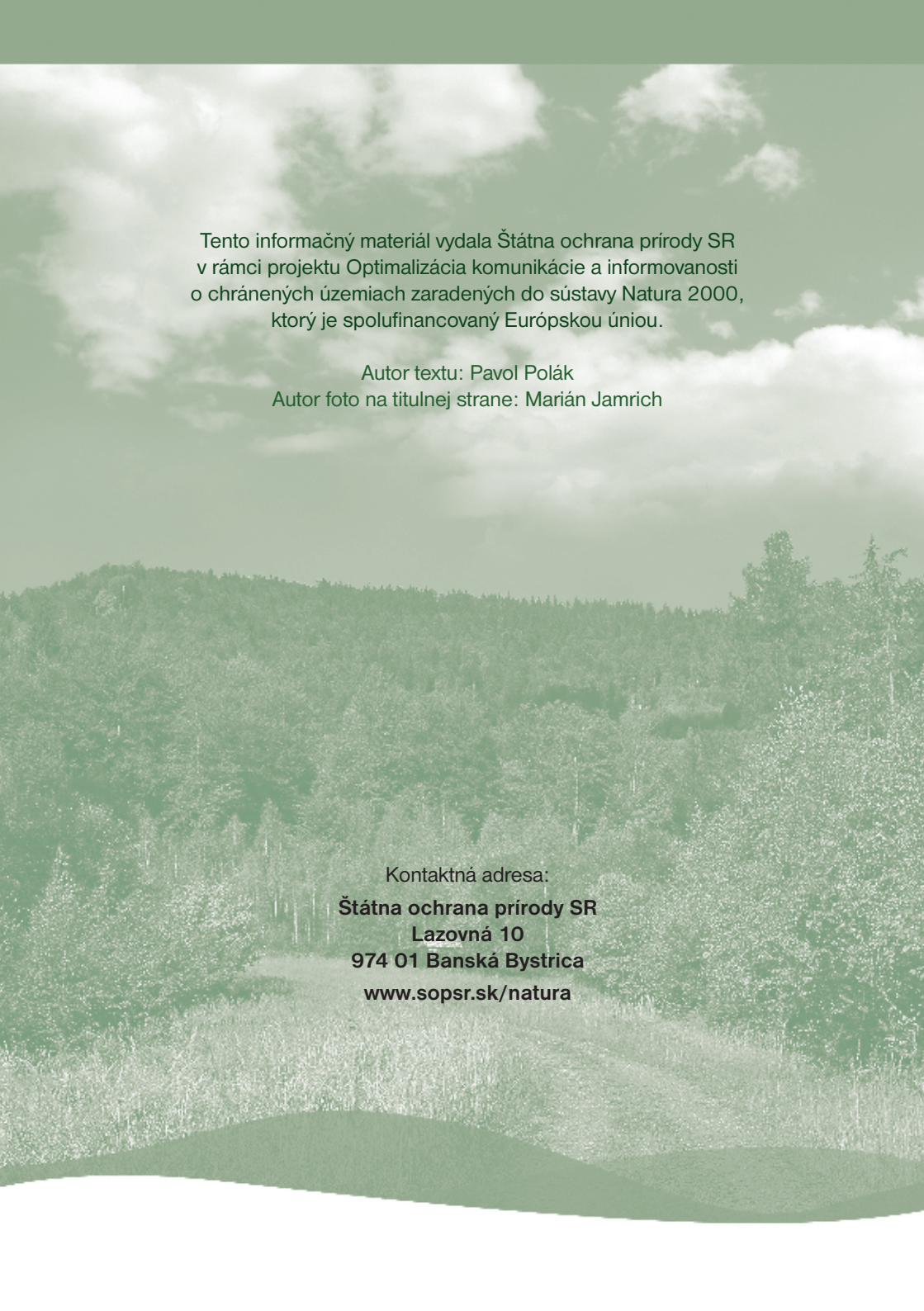
- Anonymus, 2003: NATURA 2000 a lesy „Výzvy a možnosti“. Interpretčná príručka. Európska komisia, Brusel.
- Polák, P. & Saxa, A., (eds.), 2005: Priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu, ŠOP SR, Banská Bystrica
- Stanová, V. & Valachovič, M. (eds.), 2002: Katalóg biotopov Slovenska. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava.
- Viceniková, A., (ed.), 2004: Svet lesov. Príručka pre učiteľov základných škôl. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava.
- Viceniková, A. & Polák, P. (eds.), 2003: Európsky významné biotopy na Slovensku. Štátna ochrana prírody SR v spolupráci s DAPHNE, Banská Bystrica.
- Vološčuk, I. & Šibl, J., 2001 – Lesné hospodárstvo a ochrana biodiverzity v lesných ekosystémoch. SPU v Nitre, PríF UK v Bratislave, TZ vo Zvolene, Bratislava – Nitra.

- zabezpečovať ochranu voči vonkajším škodlivým faktorom (likvidácia skládok, vytváranie prechodných zón);
- zachovávať a podporovať obnovu prirodzených podmienok prostredia nevyhnutných pre existenciu daného biotopu (vodný režim, pastva požadovanej intenzity, udržiavanie rozvoľneného zápoja pre príslušné biotopy);
- podporovať tradičné formy hospodárenia na okolitých poľnohospodárskych pozemkoch (pokiaľ ich udržanie alebo rozvoj nevyžaduje nevhodné zásahy do lesov);
- vytvárať bezzásahové zóny v lesoch s cieľom podporiť biodiverzitu a prežitie vzácných a ohrozených druhov rastlín, živočíchov a spoločenstiev;

- po prírodných katastrofách, akými sú rozsiahle veterné smršte, príp. požiare a iné, podporovať biologickú diverzitu na časti postihnutých lesov prostredníctvom prírodzenej sukcesie;
- zabezpečiť ochranu a ponechanie stromov s dutinami, hniezdnych stromov, veľkých stromov a ich bezprostredného okolia, ktoré poskytujú hniezdné možnosti pre vtákov a sú dôležitým prostredím pre vývoj viacerých druhov živočíchov, húb, machov, lišajníkov, a celkovo zvyšujú biodiverzitu, ako aj možnosti prirodzenej obnovy;
- prispôsobiť časový rozvrh zásahov počas roka tak, aby

sa minimalizovalo vyrušovanie citlivých živočíchov počas doby rozmnožovania, hniezdenia a starostlivosti o mláďatá;

- nezasahovaním časti plôch vytvoriť priestor pre dodatočnú variabilitu a rozptýlenú spontánnu obnovu pionierskymi druhmi, čo z dlhodobého hľadiska vedie k zvýšeniu biologickej diverzity a vhodných biotopov pre širokú škálu druhov.

Tento informačný materiál vydala Štátna ochrana prírody SR
v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovanosti
o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000,
ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Autor textu: Pavol Polák
Autor foto na titulnej strane: Marián Jamrich

Kontaktná adresa:
Štátna ochrana prírody SR
Lazovná 10
974 01 Banská Bystrica
www.sopsr.sk/natura